
Genial medisinstudent

HAR DU LEST?

”Litteraturen er min elskerinne, medisinen min lovformelige hustru,” uttalte legen og forfatteren Anton Pavlovitsj Tsjechov (1860 – 1904). Det univers og den menneskeerfaring Tsjechov formidler, vil for medisineren representere en spesielt gjenkjennelig klangbunn. Leger, legetyper, deres familier og kliniske situasjoner er markant overrepresentert, et forhold behørig presentert for Tidsskriftets lesere (1). Tsjechov studerte medisin, hadde visstnok aldri tenkt å bli forfatter i egentlig forstand, men skrev for å finansiere studiene og for å hjelpe familien. Han tok embetseksamen 24 år gammel, praktiserte mer systematisk bare en kort tid.

Allerede 22 år gammel publiserte han noveller som er blitt stående i verdenslitteraturen. De resterende 20 år, hvorav merket av tuberkulosen de siste 15 år (2) av sitt nesten ubegripelig produktive liv, skrev han ca. 600 korte og lange noveller, en rekke høyt elskede skuespill samt sosialreformatoriske artikler. Hans skildring av sin samtids Russland anskueliggjør kultur, tradisjoner, styre, folkeliv, og ikke minst overklassens dekadanse opp mot den mest hjerteskjærende nød. At ”revolusjonen måtte komme”, har noen hver lest ut av hans panorama. Han selv var imidlertid ikke programmatisk revolusjonær. Barn og kvinner, kjærlighetens vilkår og uendelige nyanser er særlig gjenstand for hans innlevelse og medfølelse, til tider også i både ironisk og burlesk innpakning. Tsjechov er et menneskeslektens og humanitetens livsvitne, som favner alt: Hans formidable iakttakelsesevne, koblet med en like intuitiv psykologisk forståelse, lar det meste av menneskeskjebner innenfor det russiske univers formidles i eviggyldig form til samtid og ettertid. Det har vært sagt at om Russland skulle forsvinne, vil det likevel kunne gjenskapes i detalj ved hjelp av Tsjechovs skrifter.

Et budskap som kan avleses gjennom hele hans forfatterskap er at ethvert menneske har behov for å bety noe gjennom sitt liv. Et slikt eksistensielt grunntema kan sies å bære f.eks. den ene av følgende to legeskjebner: *En kjedelig historie*. Samfunnsstøtten, den kjente, beundrede og høyt aktede legen Nikolai Stepanovitsj N., vitenskapsmann, professor, dekanus, geheimeråd, ridder m.m. har nådd en alder av 62 år. Han er blitt ”skallet, med nervøse rykninger i ansiktet og gebiss” og tar til å skue tilbake på sitt liv. Presentasjonen av hans bedrifter og fortjenester, på en dels oppgitt og selvironisk måte, lanserer implisitt de underliggende spørsmål: Hva har det hele – beundring og forfengelighet – egentlig vært til for, hvilken mening har det dypest sett gitt? Hva er det nå han har holdt på med gjennom sitt produktive liv? Hva er menneskets egentlige kall? Dette er avgjørende og borende spørsmål til karrieremennesker til alle tider fra

den 27-årige Tsjekhov. En viss tretthet, kanskje en lettere depresjon preger professoren, og kan være årsak til selvransakelsen. En viss depresjon kan noen ganger innebære en mer ”realistisk” erkjennelse av liv og verden, fratatt de illusjoner, rutine og travelhet kan gi et menneske.

Sjette avdeling omhandler en annen legeskjebne, det er en dyster fortelling, et lærestykke av universell betydning om grensesjiktet mellom normalitet og sinnslidelse og en leges holdning til dette. Den litt forhutlede dr. Ragin har ingen spesiell psykiatrisk skolering idet han overtar ledelsen av en svinesti av en liten psykiatrisk avdeling i provinsen. Fra en hoderystende distanse og fremmedfølelse overfor de gale, begynner han med hyppige samtaler med en paranoid pasient. Han lever seg gradvis mer inn i dennes forestillingsverden – som Tsjekhov formidler på genialt vis. Denne for omverdenen (pleiere, kolleger og øvrighet) tiltakende og tilsynelatende fortrolighet, skaper først uforstående undring, deretter bekymring. Gradvis blir han så ansett for sinnssyk og til slutt tvangsinnlagt i egen avdeling, med tilhørende trakassering og fornedrelse. Hans egen konkurrerende underordnede blir en sentral eksekutør.

Til forskjell fra enkelte litteraturhistorikere, er undertegnede blant dem som finner store forfatteres liv og psyke både interessant og relevant for tilegnelse og fascinasjon av et verk. Diktverket springer jo alltid mer eller mindre ut av et individuelt sinn og et levet liv. Flertallet av verdenslitteraturens største vil hyppig skuffe, om man f.eks. skulle ha illusjoner om en sammenheng mellom deres eget liv og forbilledlige skikkelser i diktverket. Den betydelige overrepresentasjon av psykisk lidelse og mer eller mindre vanskelige og motsetningsfylte personlighetsvarianter som preger flertallet av fremragende forfatterkolleger, er veldokumentert. Stilt opp mot dette blir Tsjekhov tankevekkende. Han fremstår som et fullstendig ”normalt og harmonisk” geni. Hans samtidige er samstemmige i å betegne ham ved ord som mildhet, vennlighet, forståelse, naturlighet, sjenerøsitet, taktfullhet, stillferdig sjarm, en lege og forfatter som satte pris på mennesker. Personlighetspatologi eller annen psykopatologi er heller ikke å spore. Hans ”testamente” blir bl.a. at slike forhold ikke er noen ubetinget forutsetning for genial kunstnerisk kreativitet.

Jon Geir Høyesteren

Sandviken sykehus

Bergen

LITTERATUR

1. Lund PJ. Anton Tsjekhov – lege og forfatter. Tidsskr Nor Lægeforen 1997; 117: 4424 – 31.
 2. Lund PJ. Anton Tsjekhov – en selvbedrager? Tidsskr Nor Lægeforen 2001; 120: 1165 – 9.
-

Publisert: 20. april 2002. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 21. juli 2026.